

FOKUS: 25 ÅR MED EØS

EØS – et tilbakeblikk

Bjørn Tore Godal
tidligere handelsminister

Sammendrag

I denne artikkelen deler Bjørn Tore Godal sine erfaringer fra da han, som handelsminister, undertegnet EØS-avtalen i Porto i Portugal den 2. mai 1992 på Norges vegne. Han viser hvordan EØS avtalen kan forstås som en forlengelse av en norsk utenrikspolitisk tradisjon der forholdet til Europa alltid har vært komplisert og sammensatt. Mens internasjonalt samarbeid har hatt stor støtte, har det også vært en dyp skepsis mot unioner og stormakter. Som AUF-leder tidlig på 1970-tallet kjempet han også mot norsk medlemskap i EF. Som handelsminister mente han lenger enn en del andre politiske aktører at EØS kunne være et varig alternativ til EU-medlemskap. I dette bidraget viser Godal hvordan EØS-avtalen har fungert, og særlig hvordan han har erfart avtalen i sine ulike roller.

Nøkkelord: EØS · EU · Norge

Som handelsminister hadde jeg gleden av å undertegne EØS-avtalen i Porto i Portugal den 2. mai 1992 på Norges vegne. Regjeringen var rimelig trygg på bred oppslutning, både blant folket og på Stortinget. Avtalen forente både EU-tilhengere, tvilere og mange EU-motstandere, både i Arbeiderpartiet, i det politiske sentrum og i fagbevegelsen (St.prp. nr. 100, 1991–92). Kontakten med Stortinget, særlig gjennom Stortingets utvidete utenrikskomité, hadde vært god gjennom hele forhandlingsprosessen. Flertallet for avtalen i Stortinget ble da også solid: 135 mot 30 stemmer.

*Kontaktinformasjon: Bjørn Tore Godal, e-post: bt.godal@yahoo.no

©2019 Bjørn Tore Godal. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially, provided the original work is properly cited and states its license.
Citation: Bjørn Tore Godal (2019). EØS – et tilbakeblikk. *Internasjonal Politikk*, 77(4): 341–349. <http://dx.doi.org/10.23865/intpol.v77.1980>

EØS i historisk utenrikspolitisk perspektiv

Norges forhold til Europa er i historisk sammenheng komplisert og sammensatt. Det nesten alle andre land i Europa har ønsket seg, medlemskap i EU, har vi gjennom to folkeavstemninger sagt nei til. Den utenrikspolitiske folkemeningen i Norge har siden bruddet med den svensk-norske unionen i 1905 svinget mellom sterk vekt på nasjonal selvstendighet og en historisk betinget uvilje mot unioner og stormakter på den ene siden, og en etter hvert økende og situasjonsbestemt interesse for verdien av grenseoverskridende samarbeid og mer fasttømrede allianser på den andre. Særlig satte erfaringene fra to verdenskriger – der nøytralitetspolitikken ikke sparte Norge for krigens lidelser – sine spor i utenrikspolitikken, først gjennom støtte til Folkeforbundet etter første verdenskrig og deretter gjennom skrinleggingen av nøytralitetspolitikken og støtte til FN og NATO etter andre verdenskrig.

I alle faser av Norges nyere historie har det tross disse svingningene vært en stabil og vedvarende interesse for handel og økonomisk samkvem med verden omkring, særlig Europa. Denne interessen har røtter langt tilbake i norsk historie, der norsk fisk, trelast og skinn helt fra middelalderen av ga viktige bidrag til verdiskapning og inntekter samt grunnlag for å betale import av det vi trengte, men ikke produserte selv. Ikke minst som følge av skipsfartens sterke vekst ble frihandelen etter hvert et credo i Norges utenrikspolitiske historie, noe som står i et visst motsetningsforhold til forsiktigheten med å inngå tettere former for politisk samarbeid.

Denne dobbeltheten bidrar til å forklare at Norge sa nei til EU-medlemskap, men ja til Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS).

Jeg glir selv sant å si godt inn i denne tradisjonen. Som AUF-leder tidlig på 1970-tallet kjempet jeg mot norsk medlemskap i EF. Og som handelsminister mente jeg, lenger enn en del andre politiske aktører, at EØS kunne være et varig alternativ til EU. Det fikk jeg jo rett i.

EUs indre marked og Norge

Den norske frihandelsavtalen med EF etter det norske nei til medlemskap i 1972 fungerte godt i mange år. Situasjonen endret seg fra midten av 1980-tallet med EUs prosjekt om et bredere samarbeid om et utdypet indre marked. Tross mange samarbeidsbestrebelse utgjorde EU-landene langt på vei fortsatt atskilte nasjonale markeder med mange handelshindringer av teknisk og annen karakter. Dette ga så store konkurransefordeler til både den nordamerikanske økonomien og ikke minst de raskt framvoksende asiatiske økonomier, særlig den japanske, at det framsto som en trussel mot sysselsettingen og verdiskapningen i Europa. Arbeidsplassene var truet.

Grunntanken i EUs nye indre marked var et bredest mulig økonomisk samarbeid, med fri bevegelighet for varer, tjenester, mennesker og kapital. Ikke «fritt» i betydningen uten regler, tvert om med et omfattende regelverk. Dette var ikke minst for å sikre de små lands og aktørers interesser. Grunntanken om at alle land har noen fortrinn i økonomien som gjennom samhandel med andre kan gi gjensidige fordeler,

er en dominerende idé i verdenshandelen. I EUs indre marked er dette satt i system i den grad at «cherry picking» ikke er tillatt. Markedet ville bryte sammen dersom landene bare ville konkurrere der de var best, og ellers stenge andre ute.

Norge kom, sammen med sine samarbeidspartnere i det europeiske frihandelsforbundet EFTA, fort fram til at vi hadde felles interesser i ikke å bli koplet fra, men til framveksten av hele det indre markedet, ikke bare for varer. Regjeringen Harlem Brundtland la fram en Stortingsmelding om europapolitikken i mai 1987 der dette ble lagt til grunn (St.meld. nr. 100, 1986–87). Medlemskap i EU ble ikke ansett som aktuelt.

For regjeringen framsto det som helt sentralt at nordmenn og norske varer og tjenester skulle ha de samme rettigheter i EUs nye indre marked som for eksempel svenske, tyske, britiske og spanske innbyggere og varer og tjenester ville få. Gitt at det europeiske markedet er viktigere for Norge enn for mange EU-land (som har flere ben å stå på ute i verden), var det desto viktigere å sikre tilgang til dette markedet.

Innenfor økonomisk, utenfor politisk?

Men hva skulle de politiske rammer for et slikt samarbeid om det indre markedet være? Mange i EU, særlig de sørlige EU-land, var skeptiske til å slippe EFTA-landene for nært innpå seg i politisk sammenheng. Og motstanden mot en ny medlemskapsdebatt var betydelig i mange EFTA-land, særlig i Norge, Sveits og Island. EU-kommisjonens president Jacques Delors sto også for en forsiktig holdning og gikk langt i å forestille seg et partnerskap mellom to selvstendige pilarer, EU og EFTA, med atskilte, men koordinerte beslutningsprosesser. EFTA-landene skulle for eksempel delta aktivt i EUs mange arbeidsgrupper for utforming av nytt regelverk gjennom «decision shaping». «Decision making» ble deretter overlatt til EUs bestemmende organer, og så til EFTA-landenes prosesser, som forutsetningsvis skulle komme fram til de samme konklusjoner. EØS ble da også til slutt et unikt mellomstatlig avtaleverk, uten noe som likner, verken før eller siden.

Det er tvilsomt om EU hadde tatt seg bryet med EØS-avtalens tunge institusjonelle løsning, med eget ministerråd, egen EFTA-domstol og en særskilt overvåkningsmekanisme, EFTA Surveillance Authority (ESA), om man hadde visst at bare tre små land – Norge, Island og Liechtenstein – ville være avtalemotpart. Men siden dette gjennom mange år har vist seg å fungere bra i praksis, et det mitt inntrykk at få eller ingen i EU ser noen grunn til å endre dette, med de komplikasjoner institusjonelle endringer ofte utløser.

Konstruksjonen var naturligvis ganske «vindskeiv» i utgangspunktet, med EU-landene som en langt tyngre komponent i samarbeidet enn EFTA-landene – og dermed dominerende premissleverandør på de fleste felt. Dette ble enda mer påtakelig da Østerrike og senere Sverige og Finland midt under EØS-prosessen erklærte at de ville melde seg inn hos forhandlingsmotparten, EU, snarest mulig.

Selv om det var enkelte signaler i den retning ganske tidlig, kom dette likevel overraskende på regjeringen Harlem Brundtland. Min oppfatning var at EØS-avtalen kunne være både en selvstendig løsning og en mellomstasjon på veien mot et eventuelt EU-medlemskap senere, etter at vi hadde fått mer erfaring med samarbeidet med EU. Hastverket med medlemskap hos våre nordiske naboer var en nedtur for mange av oss. Siden den nordiske dimensjonen var viktig for mange, særlig i Arbeiderpartiet, ble valget for regjeringen og stortingsflertallet å gjøre felles sak med Sverige, Finland, Danmark (som var med i EU fra før) og Østerrike. Det framsto tross alt som bedre å holde på felles nordisk forhandlingskraft, særlig fordi vi hadde sammenfallende behov og felles syn på mye, knyttet til spredt bosetting, nordlig landbruk, sosiale og miljømessige standarder og annet.

Jeg holdt som handelsminister åpningsinnlegget for de norske medlemskapsforhandlingene i Luxembourg i mars 1993, flankert av utenriksminister Johan Jørgen Holst og sametingspresident Ole Henrik Magga. Statsministeren hadde bestemt at forhandlingsansvaret, som under EØS-forhandlingene, skulle ligge hos handelsministeren og ikke utenriksministeren. Det faktum at det aller meste i forhandlingsprosessen på det økonomiske området lå bak oss gjennom EØS-forhandlingene, gjorde uansett at man ikke måtte begynne «forfra» med alle temaer. Men mye var tungt, særlig når det gjaldt landbruk og fiske. Brukbare, endog gode forhandlingsresultater ble ofte møtt med at man, uansett forhandlingsresultat, ikke kunne ha tillit til framtidige overnasjonale beslutninger i EU. Norge kunne komme til å bli overkjørt senere. Da slike tillits- og trosspørsmål fikk hegemoni hos et betydelig antall velgere som befant seg «på vippen», var det forholdsvis knappe nei-flertallet ikke så vanskelig å forutse.

Så nær som mulig, bare ikke medlemskap?

Med fornyet nei til medlemskap gjennom folkeavstemningen 25. september 1994 sto vi igjen med EØS-avtalen som hadde trådt i kraft ved årsskiftet. Mange EU-motstandere hevdet med atskillig tyngde at uten EØS-avtalen kunne et flertall ha kommet til å stemme ja, av økonomiske grunner. Andre EU-motstandere, som SVs Erik Solheim, mente at målet nå var et så nært forhold til EU som mulig, bare ikke medlemskap. Atter andre hevdet at nei-resultatet hver dag siden ble undergravet av dynamikken i EØS-avtalen – og kravet om omkamp har vært hørbart i snart tre tiår uten at det har mobilisert noe politisk flertall.

Gjennom et stort antall rettsaker i EØS, et stort antall andre store og små avtaler med EU og ikke minst gjennom den politiske utviklingen i Europa har Norges forhold til EU utviklet seg betydelig de siste 25 år. Det store flertall rettsaker knyttet til EØS, går enstemmig gjennom i Stortinget uten særlig debatt og medieoppmerksomhet. Det er i et demokratisk perspektiv ikke så bra, men skyldes neppe at Senterpartiet, SV eller andre er blitt servile eller sløve overfor det som kommer fra EU. Snarere er det slik at det aller meste virker fornuftig og lite kontroversielt. Det er mye godt bondevett i EU også, og behandlingen i Stortinget viser at vi har mer til felles enn mange vil tro.

Desto viktigere er det å ha et kritisk søkelys på det som kan være vanskelig. I tilknytning til et par dusin rettsakter har det vært hørbar motstand. Veto er signalisert én gang, av den rødgrønne regjeringen i 2011, mot postdirektivet. Vetoet ble senere avlyst av regjeringen Solberg. Veto er mulig i henhold til EØS-avtalen. Avtalen sier at det kan utløse mottiltak fra den andre part, i praksis EU, som i sitt innhold kan oppveie de skadevirkninger man mener vetoet har påført den berørte del av det indre marked. Hva det betyr i praksis, er ikke godt å vite. Reaksjonen kan bli avgrenset dersom ønsket er å bevare et godt klima, som det er mellom EU og EFTA. Men dersom vetoet anses som et nytt politisk signal, vil det kunne utløse sterkere reaksjoner. EUs reaksjoner på Stoltenberg-regjeringens veto i enkeltsaken postdirektivet var avmålte. Mye tydet på at man ville ta seg god tid, slik EU ellers er vant til når medlemslandene gjør tungtveiende nasjonale hensyn i interne prosesser gjeldende.

Det er uansett ikke til å komme forbi at det er et betydelig demokratisk underskudd knyttet til de politiske prosessene under EØS-avtalen. Premissene for framtidig regelverk ligger hos EU-landene. Til det kan det sies at når EFTA-pilaren står for færre enn 6 av det indre markeds 500 millioner innbyggere, er ikke dette så underlig. Desto større grunn er det til å forholde seg til debattene i EU om framtidig regelverk på et tidlig tidspunkt, pleie allierte i nærstående land gjennom partipolitiske kontakter, spille inn i EUs arbeidsgrupper (der det er adgang) og ellers utnytte alle invitasjoner til kontakt. Her er det etter mitt skjønn mye å hente.

«An ever closer union» – eller grenseoverskridende saksorientert samarbeid?

Det er mange nyanser i medlemslandene i synet på EU-samarbeidets videre utvikling. EU-kommisjonen møter mye motstand, selv om den er bemannet med framtrepende personer med solid nasjonal bakgrunn fra alle medlemsland. Men EUs ministerråd med de nasjonale regjeringer har den overordnede politiske beslutningsmyndighet. Slik sikres den avgjørende forankring i medlemslandene.

Selv opplevde jeg som norsk ambassadør i Tyskland fra 2003 til 2007 at flere samtalepartnere hos sentrale tyske myndigheter følte at «euforien» i Brussel av og til ble drevet for langt: «Vi trenger EU til å løse grenseoverskridende utfordringer vi ikke kan klare selv. Det er ganske mye. Men resten bør de holde seg unna!» For Norge har Tyskland de siste tiår vært et ankerfeste. Det har materialisert seg i sterk tysk støtte til Norge, både under forhandlingene om EØS-avtalen og i medlemskapsforhandlingene. Det norske EU-nei i 1994 var en stor skuffelse for Tyskland. I det tyske europabildet er Norden en sterk komponent som er svekket uten Norge. Til gjengjeld opplevde jeg som ambassadør i Berlin stor imøtekommenhet, bred informasjonstilgang og en følelse av å være medlem. «Hva kan vi hjelpe til med»-holdningen var solid forankret på toppen, både hos forbundskansler Gerhard Schröder og hos forbundskansler Angela Merkel. I årene 2003–2005 under regjeringen Bondevik arrangerte ambassaden 12 norske ministerbesøk (av 19 medlemmer i regjeringen) til Tyskland. Det samme antallet ministerbesøk fant sted under

regjeringen Stoltenberg i årene 2005–2007. Samtlige besøk var i sterk grad knyttet til aktuelle EU-EØS-saker i tillegg til bilaterale spørsmål. Et av de mest minneverdige inntrykk gjorde samferdselsminister Liv Signe Navarsete, som innledet møtet med sin kollega på flytende tysk.

De store temaer, som velferdens nivå og innretning, nasjonal fordeling, størrelsen på offentlig sektor, eiendomsretten til naturressursene mv., er fortsatt i all hovedsak nasjonale spørsmål – og bør forbli det. Det viktigste i denne sammenheng er at regelverk på europeisk og nasjonalt nivå ikke diskriminerer etter nasjonalitet, men likestiller mennesker og økonomiske aktører. Sosial dumping kommer etter mitt syn ikke av EUs regelverk, men av manglende nasjonale tiltak og svak organisering av arbeidslivet. I grensetilfeller bør man sette foten i bakken. Siste sommers debatt om «kabotasje», østeuropeiske busselskapers utkonkurrering av nordiske turbusser gjennom underbetalte sjåførere, illustrerer denne type saker godt. Samferdselsministeren venter på bedret EU-regelverk. Det vil bussnæringen i Norge og de nordiske og de vesteuropeiske landene ha, men ikke i de østeuropeiske. Det vil være fullt mulig å lage nasjonale regler og tiltak for å stanse denne sosiale dumping.

Den såkalte Oslomodellen for et seriøst arbeidsliv er et godt eksempel. Her stilles det krav til lønns- og arbeidsforhold i kommunens anskaffelseskontrakter, uavhengig av bransje og kontraktens verdi. Mange kommuner tar etter Oslo og Skien, som var tidlig ute. Staten burde snarest gjøre det samme.

EØS som alleuropeisk prosjekt – og et bredt avtaleverk

Med EUs utvidelse østover er et stort indre marked med 500 millioner mennesker en realitet. For de generasjoner som fortsatt husker den kalde krigen og Europas deling, er dette et stort framskritt. Gjennom betydelige EØS-midler til økonomisk utvikling i de nyere medlemsstatene deltar Norge aktivt i byggingen av mer velfungerende samfunn. Det politiske felleskapet i EU er dessverre svekket gjennom framveksten av sterke nasjonalistiske og populistiske strømninger i Sentral- og Øst-Europa. Dette setter samarbeidet på mange prøver når det gjelder for eksempel rettsstatlige prinsipper, innvandring, miljø og klima. Endringer i dette bildet må primært komme innenfra gjennom demokratiske prosesser. Der EU som institusjon har kompetanse, som i grunnleggende rettssikkerhetsspørsmål, har unionen offensivt gått løs på autoritære prosesser og udemokratisk framferd.

Siden EØS-avtalen er det inngått et hundretalls store og mindre omfattende avtaler om utdypet samarbeid. En av de viktigste er Schengen-avtalen. Jeg ble presentert for Schengen-visjonene om et tryggere, visumfritt Europa med felles grenser av en ivrig og stolt belgisk minister i 1992. Han ble noe overrasket da jeg forklarte at vi hadde hatt passfrihet i Norden siden 1954, og at en stengt norsk-svensk grense neppe var aktuelt, selv om Norge ikke kom med i EU. Det tok noen år å få Norges avtale om Schengen-samarbeidet på plass. Med god hjelp fra våre nordiske naboer og en god porsjon pragmatisme i Brussel er grensene i Norden like åpne som før.

Det synes heller ikke å være noen tvil om at nordmenn flest trives med fri ferdsel i Europa.

Samtidig er Europas yttergrenser blitt et felles ansvar der Norge må bidra til felles løsninger, ikke minst i flyktningpolitikken. Både de økonomisk motiverte folkestrømmene fra Afrika og de krigs- og kriseutløste flyktningstrømmene fra Midtøsten og Afghanistan kaller på europeisk rådslagning og handlekraft. Det framstår som urimelig at mottakerlandene ved Middelhavet skal ha alt ansvar. Tvert om bør samtlige europeiske land, Norge inkludert, samordne sin mottakspolitikk, samarbeide med FNs høykommisær for flyktninger og bidra til bistands- og utviklingsprosjekter i Afrika og Midtøsten.

Det utenriks- og sikkerhetspolitiske samarbeidet er ikke berørt av EØS-avtalen ut over det som generelt følger av den politiske dialogen på ministernivå. Grupperingen Norge, Island og Liechtenstein framstår ikke som veldig vital i en slik sammenheng, i alle fall ikke sett fra EU. Det forhindrer ikke at Norge har hatt og har en sterk interesse av et tett samarbeid med EU og EU-landene, også i forsvarspolitiske spørsmål. De avtalene som er inngått på dette feltet, framstår som en naturlig forlengelse av et tett økonomisk samarbeid gjennom EØS-avtalen, selv uten formell forankring i denne avtalen (Svendsen & Rieker, 2019).

Erfaringene

I NOU 2012:2 «Utenfor og innenfor – Norges avtaler med EU» ble det foretatt en bred gjennomgang av erfaringene etter 20 år med EØS. Tittelen var og er meget dekkende. Utredningen står seg godt også sju år etterpå. Kanskje er vi som folk mentalt noe mer innenfor enn for en del år siden, ikke bare gjennom det kjente lappeteppet av samarbeidsavtaler, men også gjennom en sterkere følelse av at Europa står oss nærmere i en usikker verden, der andre store aktører er mer uforutsigbare enn før. Dette har i så fall sitt motstykke i at opinionen i EU-landene også er mer positiv til EU-samarbeidet enn tidligere.

Kravet om utredning av alternativer til EØS-avtalen synes jeg virker overflødig. Alternativene er temmelig kjent. Medlemskap et ett godt kjent alternativ og trenger ikke å utredes. Andre former for tilknytning og endringer er også godt illustrert, både gjennom sveitsiske erfaringer og brexitprosessen. Det springende punkt er at EU nok er innstilt på alle mulige samarbeidsavtaler med en såpass vel ansett aktør som Norge, men at det indre marked ikke er et supermarked der vi velger hva vi vil ha og hva vi vil være med på. EU har nok interne utfordringer til at det vil bli åpnet for en særskilt «cherry picking» for oss. Det indre markedet er en helhet det er lagt mye arbeid i å utvikle. Brexit viser først og fremst at langdryge forhandlinger er egnet til å skape store motsetninger i folket og stor usikkerhet i økonomien. Det er det siste Norge trenger i en urolig verden.

EØS-avtalen ble til i en sterk brytningstid i Europa, og den framstår i historiens lys sannsynligvis som en parentes i en tidsfase der murens fall, Sovjetunionens

sammenbrudd, bred europeisk samling i EU og NATO og en sterkere europeisk økonomi gjennom et felles indre marked preget bildet. Brottsjøene i 1990-tallets europeiske utvikling førte oss opp på et skjær der vi sitter forholdsvis godt, og der vi for mange europeiske naboer framstår som en troverdig samarbeidspartner, selv om enkelte av og til undrer seg over at vi ikke vil ha stemmerett. NOU 2012: 2 anslår at Norge har overtatt tre firedeler av EUs regelverk (NOU 2012). Nå er det antakelig mer.

Fraværet av norsk deltakelse i EUs indre politiske prosesser kompenseres av en aktiv samarbeidslinje overfor EU på de mange felt der Norge og EU har sammenfallende interesser og utfordringer. Forskning- og utdanningssamarbeidet er særlig avgjørende for kommende generasjoner, og Norge hevder seg godt. Norske studenter kan glede seg over mange muligheter i Europa.

Styrket europeisk identitet?

Vekslende norske regjeringer har sluttet seg til svært mange av EUs utenrikspolitiske initiativer, fordi Norge og EU ofte mener det samme, både om fred og forsoningsprosesser, om oppfølgingen av internasjonale avtaler, om nedrustning, om utvikling og bistand og om forholdet til Russland, Kina – og Iran. Med en økende grad av amerikanske soloutspill under president Trump og hans motstand mot byggverket av multilaterale internasjonale institusjoner er det viktigere enn noen gang før at det finnes en noenlunde sterk og samstemt europeisk linje. Norge har sin naturlige plass i et slikt arbeid. Samarbeidet med likesinnede land som Tyskland og de nordiske land, men også Frankrike, Spania og Nederland, har gitt gode resultater i klima- og miljøpolitikken. På dette avgjørende feltet står ingen grupper av land norske holdninger nærmere enn EU.

EØS-avtalens demokratiske underskudd kompenseres et stykke på vei av felles syn i EU-landene og Norge når det gjelder de aller fleste spørsmål i det indre markedet. De påkjenninger som har oppstått, har ikke vært store nok til å snu opinionen. De har bevisstgjort betydningen av nasjonale tiltak, og at man ikke kan gi EU ansvaret for følgene av mangel på slike. Når den globale usikkerheten mange i Europa kjenner, samsvarer godt med vår egen, er det liten grunn til å eksperimentere. Alle regjeringer, siden 1990-tallet, med deltakelse fra hele det politiske spekteret fra SV til Fremskrittspartiet, har basert seg på dette.

Alt i alt: Både tilbakeblikket og samtiden befester inntrykket av at EØS-avtalen som nasjonalt kompromiss vil bli lagt til grunn også i årene som kommer. Den politiske slitestyrken i avtalen er større enn jeg forestilte meg ved avtaleundertegnelsen for over 27 år siden. Den har vist seg å gi et sikkert fundament for norsk økonomi, slik at vi kan bruke kreftene på en proaktiv utenrikspolitikk der behovene er størst: klima- og miljøpolitikken, trygge nærområder, respekt for folkeretten, arbeid for fred og forsoning, bekjempelse av angrepene på de multilaterale avtalene og temming av stormaktspolitikken. Lite av dette vil Norge klare alene. Med det finnes mange allierte. Særlig i EU og i EU-landene.

Om forfatteren

Bjørn Tore Godal er tidligere handelsminister (1991–1994), utenriksminister (1994–1997) og forsvarsminister (2000–2001). Han er også tidligere stortingsrepresentant for AP (1989–2001). I tillegg til politiske verv var Godal Norges ambassadør til Tyskland 2003–2007 og spesialrådgiver for internasjonale energi- og klimaspørsmål i Utenriksdepartementet 2007–2010. Godal er nå medlem av Equinors styre.

Referanser

- NOU 2012: 2. (2012). *Utenfor og innenfor. Norges avtaler med EU*. Oslo: Norges offentlige utredninger. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/5d3982d042a2472eb1b20639cd8b2341/no/pd/pd/nou201220120002000dddpdfs.pdf>
- St.prp. (1991–92). *Om samtykke til ratifikasjon av Avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS)*, Stortingsproposisjon 100, undertegnet i Porto 2. mai 1992. Oslo: Utenriksdepartementet.
- St.meld. (1986–87). *Norge, EF og europeisk samarbeid. Stortingsmelding 61*. Oslo: Utenriksdepartementet. Hentet fra https://www.stortinget.no/no/Saker-ogpublikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning?p=1986-87&paid=3&wid=d&psid=DIVL245&pgid=d_0045
- Svendsen, Ø. & Rieker, P. (2019). Spin-off av EØS? Norge og europeisk utenriks-, sikkerhets- og forsvarssamarbeid. *Internasjonal Politikk*, 77(4).

Abstract in English

EEA – in Retrospect

In this article, Bjørn Tore Godal shares his experiences from when he, as Minister of Commerce, signed the EEA Agreement in Oporto, Portugal on May 2, 1992, on behalf of Norway. He shows how the EEA Agreement can be understood as a natural prolongation of Norwegian foreign policy tradition where relations with Europe always have been complex and complicated. While international cooperation has been highly supported, there has also been a deep skepticism of unions and great powers. As a leader of AUF (the social-democratic youth league) in the early 1970s, he also fought against Norwegian membership in the EC. As a Minister of Commerce, he believed that the EEA could be a lasting alternative to EU membership. In this contribution, Godal shows how the EEA Agreement has worked and how he has experienced the functioning of this agreement in his various roles.

Keywords: EEA · EU · Norway